

ISTIKUTE TOOTMISE VIISID

1. Marjakultuuride istikute tootmise viise

Marjakultuuridel müüakse enamasti omajurseid istikuid (erandiks nn. tüvipõõsad).

1.1. **Maasikas** paljuneb võsunditega. Istik ei tohi olla vanem kui 1 aasta. Istikud kasvatatakse standardseteks eri kohtades.

- **Emastandikus.** Emataimede küljes juurdunud tütaraimed kaevatakse välja augustis, novembris (frigo-istikute saamiseks) või mai alguses. Alamõõdulisi istikuid kasutatakse järelkasvatamiseks.
- **Istikupeenras.** Istatatud võsundisõlmed või alamõõdulised istikud arenevad nõutava suuruseni umbes kuu ajaga.
- **Nõudesse** (taimekassetitesse, kilerullidesse) istutatud võsundisõlmi kasvatatakse kas avamaal või katmikalal.

1.2. **Vaarikat** paljundatakse juurevõsudega ja juurepistikutega. Istik saadakse ühe suvega. Neid kasvatatakse eri kohtades ja viisil.

- **Emastandikus.** Reavahedes kasvavad puitunud juurevõsud kaevatakse välja septembris.
- **Istikutekooli** istutatakse maikuus emataimedest eraldatud **rohtsed juurevõsud**.
- **Istikutekooli** istutatakse sügisel **juurepistikud**.
- **Nõudesse** (vähemalt 1 liitristesse kilekottidesse) istutatakse kevadel väiksemad juurevõsud või juurepistikud.

1.3. **Sõstra- ja karusmarjaistikud** kasvatatakse enamasti 2 aastaga istikutekoolis või nõudes eri viisil paljundades.

- **Võrsikud** juurduvad emastandikus ühe suve jooksul. Emataimedest eraldatud võrsikud istutatakse istikutekooli. Koos nendega istutatakse ka istikutekoolist väljakaevatud alamõõdulised istikud. Tugevamad neist kasvavad nõutava suuruseni ühe suvega.
- **Pistoksad** torgitakse juurdumiseks istikutekooli (punane sõstar augusti lõpus, must sõstar oktoobrist aprilli keskpaigani). Esimesel suvel moodustub neil juurestik, teisel suvel areneb oksastik. Mustal sõstral võib saada istikuid ka ühe suvega.
- **Kombineeritud pistikud** juurutatakse avamaapeenral alates mai lõpust. Juurdunud pistikud istutatakse istikutekooli suve teisel poolel, kus nad sügiseks juurduvad. Järgmisel suvel areneb neil oksastik.
- **Haljaspistikud** juurutatakse katmikalal alates juunist. Hiljemalt augustis istutatakse juurdunud pistikud istikutekooli. Järgmiseks sügiseks arenevad ka nendest standardsed istikud.

1.4. **Astelpaju** ei talu sügise viigastusi. Taime ei tohi lõigata, ega välja kaevata sügisel. Paljasjuurne istik saadakse enamasti 2 aastaga. Eelistada tuleks nõuistikuid, et vältida juurevigastusi.

- **Juurevõsudest** paljundatakse vähese arvu istikute saamiseks. Juurevõsu ümbrus kaevatakse lahti kevadel ja ta eemaldatakse emataimest nii, et rõhtjuur alles jääks (TA:joonis 8.3).
- **Pistokstest** paljundatakse nagu sõstraid, kuid kevadel, enne pungade paisumist. Paremini juurduvad kaheaastastest okstest tehtud pistoksad (TA:joonis 8.6).
- **Haljaspistikud** juurduvad sõstardest aeglasemalt ja vajavad täpset juurdumisrežiimi. Juurdunud pistikud istutada ümber kevadel.

1.5. **Jõhvikat** paljundatakse pistikutest mai alguses. Tema lehtedega igihaljad pistikud juurutatakse kilerullides turbasegus avamaal 1 aasta jooksul või otse kasvukohal (koduaias). Turbasse jäävad ka pistiku lehed, ainult paar ülemist jäetakse välja.

1.6. **Mustikat** paljundatakse haljaspistikutest, nagu astelpaju. Paljundamiseks sobivad ka emataimest eraldatud juurdunud maasisesed võsundid. Neid ja juurdunud pistikuid kasvatatakse edasi nõudes.

1.7. **Kuslapuud** paljundatakse haljaspistikutega ja kombineeritud pistikutega. Kuna võrsete areng toimub kiiresti, tehakse pistikud 1-2 nädalat varem kui teistel taimedel. Vajavad juurdumiseks häid tingimusi.

1.8. **Viinapuud** paljundatakse pistokstega. Pikkade sõlmevahede tõttu on need enamasti kahepungalised. Müügiks kõlbliku istiku saab Lõuna-Eestis avamaal 2 aastaga. Katmikalal alustatakse pistokste juurutamist sügavates kassettides või kilekottides veebruaris. Juba juuni alguses kui võrsele on tekkinud väänlad, võib nõuistikud istutada kasvukohale.

1.9. **Ebaküdooniat ja arooniat** paljundatakse seemnetega, kuna neist pole veel aretatud kloonsorte. Seemned varutakse soovitatavate omadustega emataimedelt. Kihitamata seemned külvatakse sügisel, kihitatud seemned kevadel. Istik kasvatatakse ilma pikeerimiseta 2 aastaga. Enne müüki prakeeritakse ebasoovitavate pärilike tunnustega istikud.

2. Poogitud viljapuuistikute kasvatamine

Kõigepealt kasvatatakse seemik- või kloonalused ja neist edasi poogitud istikud.

2.1. Seemikaluste kasvatamine

Seemned varutakse **seemneistandikust**.

Seemikalused kasvatatakse **alustekoolis** või kasvuhoones (pinnases või nõudes).

- **Avamaal** saadakse meie oludes luuviljaliste alused ühe, õunviljaliste alused kahe suvega.
- **Kütteta kilekasvuhoones** on kasvuperiood pikem kui avamaal. Seal kasvavad ka õunviljaliste alused nõutava suuruseni ühe suvega.
- **Kõetavas kasvuhoones** kasvatatakse aluseid nõudes (kassettides) märtsi algusest mai lõpuni. Siis istikutekooli istutatud aluseid saab silmastada juba samal suvel.

2.2. Kloonaluste paljundamine

- **Võrsikud** juurutatakse emaistandikus ühe suve jooksul. Paremad neist vastavad standardinõuetele. Neid kasutatakse talvisel pookimisel või istutatakse kevadel istikutekooli. Nõrgemad vajavad aastast järelkasvatamise alustekoolis.
- **Haljaspistikud** juurutatakse katmikalal heades tingimustes ja istutatakse järgmisel kevadel järelkasvatamiseks alustekooli.
- **Mikropaljundatud alused** istutatakse kevadel järelkasvatamiseks alustekooli.

2.3. **Viljapuuistikud** kasvatatakse **istikutekoolis** või 7 liitrites nõudes (kilekottides). Poogitud viljapuuistikute saamiseks on erinevaid viise.

- **Tavaviis istikutekoolis.** Viljapuude istikutekoolis on 3 välja.
- ✓ **1.väli.** Alused istutatakse kevadel ja silmastatakse suvel pookokste emaistandikust võetud pookvõrsetega. Istikutekooli 1. väljal kasvavad terve suvi alused, mitte istikud.
- ✓ **2.väli.** Õunviljalistel kasvavad siin **okulaadid** (harunenemata kultuurvõrsed). Luuviljalistel moodustatakse ennakvõrsetest võra ja nende harunenud istikud kaevatakse sügisel (septembri lõpus) üles.
- ✓ **3.väli.** Õunviljalistel moodustatakse siin võra ja harunenud istikud kaevatakse sügisel üles.

- **Talvise pookimisega kasvatusviis.** Alused poogitakse (enamasti oksastamisega) enne istutamist. Talvel poogitud alused istutatakse kevadel nõudesse või istikutekooli 2.väljale, kus algab kohe okulaadi arenemine.
- **Alustekoolita** (ümberistutuseta) **kasvatusviis.** Istikutekooli 1.väli rajatakse seemnete külviga, seemikute pikeerimisega või köetavas kasvuhuones kasvatatud seemikalustega. Alused silmastatakse samal suvel (augustis). Meil sobivam kiirema kasvuga luuviljaliste puhul.

3. Omajuursete viljapuuistikute kasvatamine

Nii kasvatatakse luuviljaliste istikuid, millised on omajuursena hea seisukindluse ja saagikusega. Istikud kasvatatakse istikutekoolis või nõudes. Paljundatakse eri viisil.

- **Juurevõsudest** (osa ploomi- ja kirsisorte).
- **Haljaspistikutest** (hapukirsipuude mõned sordid).
- **Mikropaljundusega** laborites (ploomi- ja kirsipuud).

Põhikultuuride paljundamisviise meie puukoolides

Kultuurid alused alused	Istikud
Õunapuu			pookimine
Kirsipuu			
Maasikas	x	x	maapealsed võsundid
			juurevõsud
Must sõstar			
			võrsikud
Astelpaju			
Ebaküdoonia			
			seemned
Jõhvikas			
			haljaspistikud, võsundid
Kuslapuu			
Viinapuu			

Juhend tabeli täitmiseks:

1. Täida lüngad tabelipeas ja esiveerus.
2. Lahtritesse, mis jääks tühjaks (maasikal pole aluseid) kannu x.
3. Ülejäänud lahtrite täitmisel kasuta paljundamisviiside nimetusi järgnevast loetelust: seemned, juurevõsud, võsundid, võrsikud, pistoksad, haljaspistikud, juurepistikud, pookimine.

16.01.2007

Viimati parandatud 28.12.2010